

PÅ VÄG MOT EN SVENSK DATAPOLITIK

Bakgrund

Två organ är f n verksamma med att på den statliga sidan utreda önskvärda svenska datapolitiska åtgärder: dataindustriutredningen och datasamordningskommittén. Man kan säga att tillsättandet av dessa två - i slutet av 1971 - delvis var internationellt betingat. I flera andra länder har liknande organ varit verksamma sedan 1960-talets slut. Förhållandena i Sverige var och är dock i vissa avseenden speciella.

De allmänna bakomliggande nationella problemen är i stor utsträckning av gemensam karaktär:

- Obalans på datamarknaden, ledande till svårigheter för nationell dataindustri.
- Databehandlingens ökade betydelse i samhällsutvecklingen.

Såväl de rent dataindustriella som de ur vissa synpunkter vidare problemen attraherar idag ökande intresse. Inte minst gäller detta där användningen av databehandling står i fokus, och där Sverige med sin internationellt sett förhållandevis långt gångna utbyggnad av offentliga datasystem kräver en klar medvetenhet.

Pågående verksamhet

Följande verksamhetsuppdelning gäller i korthet.

Dataindustriutredningen har att:

"utreda behovet av åtgärder som syftar till att främja dels den svenska dataindustrins konkurrenskraft, dels det övriga näringslivets konkurrenskraft i form av ett bättre anspråktagande av datatekniska hjälpmedel".

Datasamordningskommittén har som huvuduppgift att:

"samordna främst de offentliga informationssystemen".

Dessutom har den arbetsuppläggningsen valts att utredningen avser utföra ett tidsbegränsat arbete, med slutbetänkande före sommaren 1974, medan kommittén är av mera permanent karaktär, och således inte till någon viss tidpunkt avser framlägga "slutliga" samordningsförslag (något sådant låter sig för övrigt knappast göras ens i teorin, önskemålen är nästan obegränsade).

Det är uppenbart att användningen av dataprodukter är betydligt mer decentraliserad till sin karaktär än produktionen av dessa produkter. Det fästs särskild vikt just vid själva användningen, och åtgärdsförslag för att förbättra bl a användningsmiljön bör alltså kunna väntas. Emellertid är en sådan decentraliserad miljö också svårformaliserad och svårbearbetad, och man har inte alltid möjlighet att i tid konstatera om generella stimulansåtgärder verkligen når ut till sina destinationer, ett ständigt besvärande problem.

Förslag och undersökningar

Under arbetets gång har vissa förslag avgivits rörande åtgärder där dröjsmål med implementering har ansetts olyckliga. Dataindustriutredningen har föreslagit resursförstärkningar rörande

- Standardisering på dataområdet
- Utbildning och forskning i informationsbehandling på universitetsnivå

samt dessutom initierat speciella utredningar rörande

- Teknisk miljöstudie (i samarbete med datasamordningskommittén)
- Datorstödd undervisning.

Datasamordningskommittén, som inledningsvis speciellt ingående analyserat olika samhälleliga och andra institutioners önskemål om kommitténs verksamhet, har därefter initierat undersökningar rörande

- Teknisk standardisering
- Centralisering/regionalisering.

Dessutom har ett antal samrådsprojekt med statskontoret startats rörande dokumentation, personidentifiering, dataöverföring, datasäkerhet m m, samt förslag avgivits om tillsättande av ett standardiseringsråd inom offentlig databehandling.

Dataindustriutredningens lägesrapport

För att i ett tidigt skede få så många synpunkter som möjligt på utredningsarbetets uppläggning och innehåll har i februari 1973 lägesrapporten "Data och näringspolitik" utgivits. Denna rapport är uttrycklingen avsedd inbjuda till informationsinmatning till utredningen, snarare än tvärtom.

Rapportens kapitelrubriker antyder dess innehåll:

Allmän bakgrund

- Avgränsning av begreppet dataindustri
- Viktigare användningsområden för dataindustrins produkter

Den internationella datamarknaden

- Datamarknaden
- Dataindustrin
- Marknadsförhållanden (konkurrensbetingelser, prispolitik, stordriftsfördelar m m)

Datapolitik i vissa länder

- Målinriktning
- Åtgärder i olika länder

Den svenska datamarknaden

- Användare
- Datamarknadens storlek

Dataindustrin i Sverige

- Struktur
- Svenskägda datorföretag
- Utlandsägda datorföretag

Vissa institutionella förhållanden i Sverige

- Utbildning och forskning
- Offentlig upphandling
- Dataöverföring
- Standardisering

Utvecklingstendenser

- Tekniskt betingad utveckling
- Samhällsaspekter

Preliminära bedömningar

Ambitionsnivåer

En väsentlig del av diskussionen kring lägesrapporten avsågs koncentrera sig på de s k preliminära bedömningarna. Förhoppningen var att diskussionen skulle utpeka vilka - om några - av dessa stundtals provocerande påståenden som var realistiska och sanna.

De inledande meningarna i dessa bedömningar lyder som följer:

- 1 Datatekniken kommer att under 1970- och 1980-talen vara det viktigaste tekniska hjälpmedlet för samhällsutvecklingen.
- 2 Dataindustrin är unik genom sin höga expansionstakt och kännetecknas av starka koncentrationstendenser.
- 3 Datatekniken är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att åstadkomma fortsatt ekonomisk tillväxt.
- 4 Sverige behöver en aktiv näringspolitik inom dataområdet.
- 5 Användarnas ställning måste stärkas.
- 6 Standardisering inom dataområdet är en svår men ofrånkomlig uppgift.
- 7 Från näringspolitisk synpunkt är det angeläget att allmänheten har en realistisk uppfattning både om datateknikens möjligheter och dess risker.
- 8 Datatekniken erbjuder nya möjligheter till insyn i beslutsprocessen och till ett decentraliserat beslutsfattande.
- 9 Datatekniken har betydelse för den regionala strukturen och den kan utnyttjas för att bidra till regional balans.

- 10 IBI:s dominans har gett upphov till en "standardisering", som gör utveckling och marknadsföring av datorsystem utomordentligt vanskelig för övriga fabrikanter.
- 11 De stora internationella företagen har betydande konkurrensfördelar inom området administrativ databehandling.
- 12 Den svenskägda datorindustrin utgörs av internationellt sett mycket små, självständiga enheter, som dessutom arbetar under svåra konkurrensbetingelser.
- 13 Lönsamhet i svensk datorindustri uppnås säkrast genom en ökad inriktning mot speciella tillämpningsområden.
- 14 Den offentliga upphandlingen är på vissa områden av central betydelse för svensk dataindustri.
- 15 Kretstekniken kommer att styra datorutvecklingen.
- 16 Utbildningen i datateknik - det från näringspolitisk synpunkt viktigaste området för statligt stöd - är för närvarande eftersatt.
- 17 Kraftigt statligt stöd bör ges till svensk datateknisk forskning och utveckling.
- 18 Ett "centrum för datautveckling" bör vara användarinriktat.
- 19 Datatekniken är ett nödvändigt hjälpmedel i morgondagens hälso- och sjukvård.
- 20 Datorstödd utbildning, DU, är ett betydelsefullt framtida tillämpningsområde.

För att söka kvalificera diskussionen om lämplig ambitionsnivå för svensk dataindustri - företrädesvis en inriktning som kunde bli aktuell för statliga stödåtgärder, om sådana skulle behövas - diskuterades vidare följande ambitionsnivåindelning:

- A. Användarkompetens
Maskinvara samt huvuddelen av programvara importerar. Hög utnyttjandekompetens önskvärd.
- B. Programvarukompetens
Egen verksamhet inom programvaru- och tjänsteområdet, viss tillverkning av komponenter och yttre enheter kan förekomma.
- C. Speciella datorer
Specialiserad egen maskinvaruproduktion inklusive vissa yttre enheter samt tillämpnings- och systemorienterad programvara.
- D. Generella datorer
Egen produktion av hela spektrum av dataprodukter, inklusive maskinfamiljer för generell tillämpning.

Datasamordningskommitténs verksamhetsrapport

I juni 1973 publicerade datasamordningskommittén en verksamhetsrapport (DsFi 1973:10) där kommittéarbetets uppläggning närmare beskrivs. Liksom dataindustriutredningen beträffande sin lägesrapport välkomnar datasamordningskommittén synpunkter på sin verksamhetsrapport, även om den senare är avsedd i huvudsak som ett arbetsbeskrivande dokument.

I denna anges en förteckning över i den närmare framtiden planerade utredningar:

1. Samordning av data i ADB-baserade informationssystem
  - Integrerat informationssystem för samhällsplaneringens behov
  - Samordnad datainsamling
  - Normering av data
2. Den tekniska och organisatoriska utformningen av ADB-verksamheten
  - Den framtida systemstrukturen
  - Datakommunikation

- 3 Metod- och teknikutveckling
  - Samordning av metod- och teknikutveckling
  - Utvärdering - en tillämpningsstudie
4. Säkerhet och ADB
  - Säkerhetsnormer för ADB
  - Dataskyddsmetoder
  - Planering av ett samlat huvudprojekt
5. De offentliga ADB-systemens inverkan på förvaltning och samhälle
  - Klarläggande av frågeställningar
  - Fortsatt verksamhet

Övrigt utredningsarbete

De ovan nämnda statliga aktiviteterna utgör självfallet inte den enda offentliga utredningsverksamheten på dataområdet i Sverige. En mångfald organ är kontinuerligt verksamma med olika former av utredningar, ofta av systemkonstruktionskaraktär, samt rörande drift, systemuppdatering m m.

Helt kort kan en annan (nu realiserad) aktivitet av internationellt intresse nämnas:

På basis av förslag från den s k offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, samt efter remissbehandling och proposition har den svenska riksdagen beslutat anta en datalag, samt inrätta en datainspektion fr o m den 1 juli 1973. Inspektionen är avsedd som offentligt organ för behandling av vissa integritetsproblem i "dataåldern". Inspektionen skall finna en balans mellan offentlighetsprincipen och den enskildes krav på integritet, bl a genom tillståndsgivning och tillsyn av såväl offentliga som enskilda dataregister med personuppgifter. En viss begränsning gäller dock beträffande tillståndsgivning för offentliga register, vilkas inrättande riksdagen beslutat om.

Internationell samverkan

Vissa av de ovan nämnda utredningsaktiviteterna rör mera direkt nationella förhållanden, medan ett flertal har internationella beröringspunkter.

Vid överväganden om internationellt datapolitiskt samarbete spelar tidsfaktorn en viktig roll. Organisationer som EG, OECD m fl kan med sina större mängder medlemsstater endast agera relativt långsamt, under hänsynstagande till alla berörda. Dataområdet, som är utomordentligt expanderande, kräver dock förhållandevis snabba åtgärder, för att kunna implementera något innan miljön hunnit bli föråldrad. Dessutom varierar nationernas anknätningsformer till de internationella organen, inte minst rörande EG och de nordiska länderna.

Resultaten härav innebär att det bl a på dataområdet önskvärda europeiska samarbetet ibland har svårt att finna fotfäste. Den verksamhet som pågår följs dock med intresse inte minst från Sverige. Samordning i sakfrågor, t ex rörande utnyttjandepprinciper för datasystem, utbildning m m, utgör fält av ökande betydelse, där gemensamma överenskommelser är önskvärda. Som exempel kan nämnas det betydelsefulla arbetet inom OECD:s Computer Utilization Group.

Ett utvidgat gemensamt nordiskt agerande, kan utan tvekan verka utvecklingsbefrämjande på många områden. Under dataindustriutredningens och datasamordningskommitténs hittillsvarande arbete har ett antal nordiska kontakter tagits. De svenska utredande arbetena har hittills närmast varit av inledande karaktär. I och med att man nu inträder i mera konstruktiva utredande skeden, är de nämnda svenska organen öppna för en klar intensifiering av det nordiska samarbetet på dataområdet.